

Pillanatkép a hazai művészeti nevelés helyzetéről

Váradí Judit: A művészeti nevelés helyzete és szerepe a 21. században

Mi szükség van napjaink dinamikusan változó világában a művészetoktatásra? Fontos-e egyáltalán, hogy gyermekeink az iskolai leterheltség mellett még a művészetekre is időt fordítsanak? Lényegében ezen kérdések adják fundamentumát annak a nagyszabású kutatásnak, amelyet Váradí Judit *A művészeti nevelés helyzete és szerepe a 21. században* című könyvében dolgoz fel. A szerző írásában arra tesz kísérletet, hogy a fentebb is említett, gondolkodásra késztető és vitaindító kérdések megválaszolása mellett átfogó, a neveléstudományi kutatások lehetőségeihez mérten mindenre kiterjedő objektív képet fessen a hazai művészetoktatás karakterisztikájáról és jelenlegi helyzetéről. A 2018 novemberében induló kutatás hiánypótló jellegét és komolyságát jelzi, hogy a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet (MMA MMKI) támogatásával valósult meg. Az átfogó adatfelvétel egy 19-tagú művészetpedagógiai kutatócsoport közös munkájának eredménye, amelynek vezetését és koordinálását jelen könyv szerzője látta el. Az eredmények egy része már megjelent az MMA MMKI gondozásában, a *Művészeti körkép* tanulmánykötetben; jelen írás átfogóbb vizsgálatra és következtetésekre vállalkozott.

A könyv szerkezetét tekintve – a modern neveléstudományi munkákhoz hasonlóan – két nagy egységre: egy részletes elméleti kitekintésre, valamint a kutatást és az empirikus eredményeket leíró és értelmező szakaszra osztható. A könyv első felében a szerző mélyrehatóan járja körül

azokat a nemzetközi és hazai munkákat, amelyek a teljes kutatás elméleti alapjául szolgálnak. Az oktatás különböző szinterei mellett alaposan értelmezi, majd konceptualizálja a vizsgálat központi elemének tekinthető *extrakurrikulum* fogalmát. Kitér a művészetoktatás és az intelligencia kapcsolatával foglalkozó felmérések eddigi tapasztalataira, továbbá részletesen kitekint a zenei tevékenységek és a zenetanulás transzferhatásait vizsgáló tanulmányok legfőbb eredményeire. Mindezek mellett feldolgozza a zenehallgatás különböző társadalmi dimenzióit, történeti aspektusból vizsgálva mind a hazai, mind pedig a nemzetközi zenefogyasztói kultúra alakulását.

Az elméleti keret részletezését követően a szerző az empirikus vizsgálatot mutatja be, ismertetve a kutatás terepét, mintáját, a vizsgálat módszertani elemeit, valamint a felmérés alapjául szolgáló hipotéziseket. A kutatás az Észak-alföldi régió általános iskolás tanulóinak kötelező tanórákon kívüli, azaz extrakurrikuláris művészeti tevékenységét és ahhoz köthető lehetőségeit veszi górcső alá. A vizsgálat során fontos szempontként rajzolódott ki, hogy a régió három megyéjének vizsgált intézményei (n = 30) településtípus és fenntartótípus szerint is reprezentatívak legyenek. Ugyancsak a teljes kutatás komplexitását jelzi a felmérési folyamat öt különböző dimenziója, hiszen kérdőíves formában megszólították a szülőket (n = 1844), a tanulókat (n = 2089), a kötelező művészeti tárgyat oktató tanárokat (n = 139), az intézményvezetőket (n = 30) és a különböző kulturális vagy művészeti tevékenységet kínáló szolgáltatói oldalt (n = 45) is.

A vizsgálat módszereit tekintve a szerző kvantitatív és kvalitatív elemzéseket is végzett.

A következőkben a szerző hipotézisein keresztül mutatjuk be a könyv legfőbb állításait és eredményeit. Az *első hipotézis* alapján a tanulók művészeti tevékenységei az intézményvezetők részéről kevesebb figyelmet kapnak, míg a művészeti tárgyakat tanító tanárok számára sokkal inkább fontosak. Az eredmények összességében üdítően hathatnak, hiszen mind a tanárok, mind pedig a megkérdezett intézményvezetők kifejezetten jelentőségteljesnek ítélték a tanulók művészeti tevékenységeit és ismereteit. Kiemelték a különböző művészeti aktivitások személyes, szociális és kognitív fejlődésre kifejtett jótékony hatásait, valamint megállapították, hogy összességében ez a szabadidő hasznos eltöltésének minősül. Ezen gondolatok a szakirodalomban is gyakran visszatérő elemként olvashatók. Érdekes lehet azonban kiemelni az intézményvezetők pozitív hozzáállásának egy másik vetületét is, miszerint a művészeti tevékenységet végző tanulók mindent egybevetve jó színben tüntetik fel az adott intézményt, mivel az intézmények gyakran ezen tanulók által tudnak megmutatkozni az adott település életében.

A *második hipotézis* szerint differencia figyelhető meg a szolgáltatók oldaláról attól függően, hogy relatíve kisebb vagy nagyobb településről van szó, továbbá összességében nehezebben ítélik a célcsoport elérését. E tekintetben az eredmények teljes mértékben alátámasztották az előzetes feltételezést. Szolgáltatói szempontból szignifikáns eltérés mutatkozott a települések művészeti lehetőségeit illetően, hiszen míg a nagyobb településeken jellemzően túlkínálat mutatkozott, addig a kisebb települések szűkösebb opciókkal rendelkeztek. Ugyan utóbbit utaztatással lehet orvosolni, de az gyakran túl sok nehézséget okoz. Ezenfelül a szolgáltatói oldal megerősítette, hogy az általános iskolai célcsoport elérése mindent egybevetve kifejezetten nehéz, hiszen csak azokat a gyermekeket és csoportokat tudják elérni,

ahol az őket nevelő pedagógus is támogatóan áll a művészeti programokhoz.

Váradi *harmadik hipotézisében* megfogalmazza, hogy a tanulók otthoni művészeti tevékenységeit alapvetően befolyásolja a társadalmi és szocioökonómiai helyzetük, valamint a szülei művészeti rendezvényekhez köthető viszonya. Az eredmények összességében csak részben támasztották alá ezt a megközelítést, hiszen míg a családok társadalmi háttere kevésbé mutatkozott mérvadónak, addig a szülők hozzáállása már annál inkább. A gyermekek művészeti tevékenységeit tekintve szignifikáns, hogy a szülők végeztek-e korábban bármilyen hasonló tevékenységet. Érdekes összefüggés körvonalazódott ki továbbá az otthoni, közös művészeti aktivitással kapcsolatban, ugyanis a kisebb településen élő, jellemzően nagyobb családban és szerényebb körülmények között élő családokban jellemzően gyakoribb a közös éneklés és zenélés.

Szintén fontos eredmények láttak napvilágot a *negyedik hipotézishez* köthetően, amely szerint az iskolák elsődleges szerepet vállalnak a művészeti érzékenyítésben. Az adatok értelmezése egyértelműen rávilágított, hogy az iskoláknak megkerülhetetlenül fontos szerepe van abban, hogy a gyermekek milyen módon találkozhatnak a megfelelő kulturális értékekkel. Összességében pozitívnak tűnik, hogy a vizsgált iskolák legnagyobb része szokott valamilyen művészeti programot szervezni diákjainak, valamint többnyire van lehetőségük iskolán kívüli kulturális eseményekhez is kapcsolódnuk. A főbb eredmények között azonban Váradi is kifejti, hogy az intézmények megyei elhelyezkedése mellett jelentős a differencia az intézmények fenntartója szempontjából is, mivel az egyházi iskolák jellemzően több figyelmet fordítanak tanulóik művészeti érzékenyítésére.

A szerző *ötödik hipotézise* alapján a gyermekek művészetekhez kötődő attitűdjét pozitívan befolyásolják az előzetes művészeti élmények. Az eredmények teljes mértékig alátámasztották ezen feltételezést, ugyanis azok a tanulók, akik már

voltak ilyen jellegű művészeti rendezvényen, többnyire pozitívan is viszonyultak hozzá. Az egyik legelgondolkodtatóbb kapcsolat éppen ezen eredmény fordított megközelítéséből rajzolódott ki, hiszen a művészetekhez köthető elutasító magatartás legfőképpen pont azokra volt jellemző, akik még sosem vettek részt művészeti eseményen.

Összegzésként elmondható, hogy a könyv teljesíti kimondott célját, sőt talán túl is mutat azon. A könyv bevezetésében is megfogalmazott kérdések megválaszolása mellett hiánypótló szerepét is betölti, hiszen egy olyan objektív, lehetőségeit tekintve mindenre kiterjedő áttekintést nyújt a 21. század hazai művészetoktatásával kapcsolatban, amely kihagyhatatlanná teszi a témában érdeklődő olvasók, kutatók, valamint iskolai szabadidő- és kulturális

programszervezők számára. Mindazonáltal a könyv eredeti vállalásánál is többet ad. Ugyan a szerző írásában nem tér ki rá, de a kutatás speciális időpontját tekintve a könyvben olvasható eredmények az elkövetkezendő művészetpedagógiai kutatások aspektusából feltehetően történelmi távlatban is megkerülhetetlenek lesznek, hiszen a könyv az utolsó olyan nagyobb volumenű vizsgálat eredményeit summázza, amely még a Covid-19-járványidőszak kaotikus eseményei előtt történt.

Várad, J. (2023). *A művészeti nevelés helyzete és szerepe a 21. században*. Balassi Kiadó.

Radócz J. Miklós

Debreceni Egyetem